

ปฏิกริยาของสถาบันศาสนาต่อเสรีภาพและความเสมอภาค
ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2540: ศึกษากรณีการให้สตรีออกบวชในพุทธศาสนา

นายชัยวัฒน์ อุดมศิริ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการปกครอง ภาควิชาการปกครอง

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974-17-1522-6

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE REACTION OF THE BUDDHIST INSTITUTION
TOWARDS THE PRINCIPLE OF LIBERTY AND EQUALITY
UNDER THE CONSTITUTION OF B.E. 2540
:A CASE STUDY OF OFFICIAL PERMISSION GRANTED FOR THE ORDINATION
OF WOMEN IN BUDDHISM

Mr.Chairat Udomsri

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts in Government

Department of Government

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2002

ISBN 974-17-1522-6

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ปฏิภิกิริยาของสถาบันศาสนาต่อเสรีภาพและความเสมอภาคภายใต้
รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540: ศึกษากรณีการให้สตรีออกบวชในพุทธ
ศาสนา

โดย

นายชัยรัตน์ อุดมศรี

สาขาวิชา

การปกครอง

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยันต์ ไชยพร

คณะกรรมการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

.....
(ศาสตราจารย์ ดร.อมรา พงศาพิชญ์)   คณบดีคณะรัฐศาสตร์

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
(อาจารย์ ดร.ชลธิศ ธีระฐิติ)   ประธานกรรมการ

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยันต์ ไชยพร)   อาจารย์ที่ปรึกษา

.....
(อาจารย์ตระกูล มีชัย)   กรรมการ

นายชัยรัตน์ อุดมศิริ : ปฏิบัติการของสถาบันศาสนาต่อเสรีภาพและความเสมอภาคภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540: ศึกษากรณีการให้สตรีออกบวชในพุทธศาสนา. (THE REACTION OF THE BUDDHIST INSTITUTION TOWARDS THE PRINCIPLE OF LIBERTY AND EQUALITY UNDER THE CONSTITUTION OF B.E. 2540:A CASE STUDY OF OFFICIAL PERMISSION GRANTED FOR THE ORDINATION OF WOMEN IN BUDDHISM) อ. ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยันต์ ไชยพร,
125 หน้า. ISBN 974-17-1522-6.

แม้ว่าในปัจจุบันประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญรวมถึงให้หลักประกันในเรื่องเสรีภาพและความเสมอภาค โดยเฉพาะความเสมอภาคระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงดังปรากฏเป็นบทบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญก็ตาม แต่ในหลายส่วนของสังคมยังคงดำเนินอยู่บนสภาวะความสัมพันธ์ที่เหลื่อมล้ำกันอันขัดแย้งตามหลักการพื้นฐานดังกล่าว แม้แต่ในส่วนของสถาบันศาสนากรณีการไม่อนุญาตให้บวชผู้หญิงเป็นภิกษุณี ดังนั้นในงานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งศึกษาปฏิบัติการของสถาบันพุทธศาสนาในปัจจุบันว่า มีการปรับเปลี่ยนท่าทีต่อเรื่องดังกล่าวให้สอดคล้องตามหลักการพื้นฐานเรื่องความเสมอภาคแล้วหรือไม่ รวมถึงยังศึกษาลักษณะที่แท้จริงของข้อเท็จจริงที่สถาบันพุทธศาสนานำมาใช้ปฏิเสธการอนุญาตการบวชให้แก่ผู้หญิงว่า มีสถานภาพเป็นข้อเท็จจริงที่ตรงตามข้อบัญญัติในพระไตรปิฎก หรือเป็นเพียงข้ออ้างที่อยู่นอกเหนือจากที่บัญญัติเอาไว้ เพื่อเป็นช่องทางสำหรับการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในอนาคต

จากผลการศึกษาในงานวิจัยพบว่า เหตุผลที่สถาบันพุทธศาสนาไทยนำมาใช้ปฏิเสธการอนุญาตให้บวชผู้หญิงเป็นภิกษุณีนั้น มีลักษณะเป็นเพียงข้ออ้างที่อยู่นอกเหนือบทบัญญัติในพระไตรปิฎก รวมถึงสถาบันพุทธศาสนาไทยยังคงไม่มีการปรับเปลี่ยนท่าทีต่อการสร้างความเสมอภาคให้แก่ผู้หญิงในเรื่องการออกบวชเป็นภิกษุณีให้เกิดขึ้นมาได้

ภาควิชา การปกครอง
สาขาวิชา การปกครอง
ปีการศึกษา 2545

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

428 11225 24 : MAJOR GOVERNMENT

KEY WORD: LIBERTY / EQUALITY / CONSTITUTION / BUDDHIST INSTITUTION / ORDINATION

CHAIRAT UDOMSRI : THE REACTION OF THE BUDDHIST INSTITUTION TOWARDS
THE PRINCIPLE OF LIBERTY AND EQUALITY UNDER THE CONSTITUTION OF B.E.
2540:A CASE STUDY OF OFFICIAL PERMISSION GRANTED FOR THE ORDINATION
OF WOMEN IN BUDDHISM. THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. CHAIYAN
CHAIYAPORN, Ph.D., 125 pp. ISBN 974-17-1522-6.

Now a days the government of Thailand has changed to a democratic system which guarantees the liberty and equality of people as provided in the constitution. However, in various levels of society the opposite still prevails thus contradicting the basic principle. Even though, Thai Buddhism dose not allow women to be a "Bhikkhuni". Therefore, this analytical study will concentrate on the reaction within religious circles and whether there are any changes to the parity issues or not. Also on studies concerning the real reason why Thai Buddhism institutions refuse women to be ordained. These reasons are based on facts relating to the provision in "Tripitaka" or except on the real principle have been raised as a pretext. Thus, this study will be one that may lead to some alterations in the future.

This analytical study found that the reason for the refusal women to be ordained to "Bhikkhuni" was based on the pretext only, and not on the real principle of "Tripitaka". Moreover, Thai Buddhism still have not changed their attitudes in order to bring about the parity of women in case of "Bhikkhuni".

Department   Government
Field of study   Government
Academic year   2002

Student's signature.....
Advisor's signature.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้เนื่องจากความช่วยเหลือทั้งกำลังกาย กำลังใจ รวมถึงกำลังทางความคิดจากบุคคลหลายท่านด้วยกัน ซึ่งผู้เขียนใคร่ขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ไชยันต์ ไชยพร ซึ่งเป็นทั้งอาจารย์ผู้สอนที่ทำให้ผู้เขียนมีกระบวนการทางความคิดพิจารณาสิ่งต่างๆ อย่างเป็นระบบ และเข้าใจถึงแก่นสภาวะของความเป็นจริงมากยิ่งขึ้น รวมถึงในฐานะเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาที่คอยให้คำปรึกษาแนะนำในประเด็นต่างๆ อีกทั้งยังเสียสละเวลาอันมีค่าในการตรวจวิทยานิพนธ์ ขอขอบพระคุณ อาจารย์ ดร. ชลธิศ ธีระฐิติ และ อาจารย์ ตระกูล มีชัย ที่ให้คำชี้แนะปรับแก้ในส่วนต่างๆ อันเป็นประโยชน์แก่วิทยานิพนธ์เล่มนี้ ซึ่งผู้เขียนได้มองข้ามไปให้เกิดความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ขอขอบคุณ คุณเด่นดวง ที่คอยเป็นกำลังใจให้ผู้เขียนในยามที่รู้สึกเหน็ดเหนื่อย อีกทั้งยังคอยให้ความช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในการดำเนินการส่งงานทะเบียนและเอกสารต่างๆ ที่ยื่นต่อคณะ ขอขอบพระคุณผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านที่ให้โอกาส อีกทั้งยังสละเวลาในการสัมภาษณ์ข้อมูลอันนำมาใช้เป็นองค์ความรู้ประกอบการเขียนวิทยานิพนธ์ ขอขอบคุณเพื่อนๆ ที่กรุงเทพฯ ภูเก็ต, เพื่อนๆ ทีมเกษตร รวมถึงเพื่อนๆ ที่จุฬาฯ ทุกคนที่เอาใจใส่คอยไต่ถามถึงความคืบหน้าของการเขียนวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้ความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ตามศักยภาพและความสามารถของแต่ละคน โดยเฉพาะต่อ และ ยอด ที่ทำให้ผู้เขียนซาบซึ้งถึงคำว่า “เพื่อนแท้” มากยิ่งขึ้น

สุดท้ายขอกราบขอบพระคุณบุคคลที่มีบุญคุณต่อผู้เขียนอย่างหาที่เปรียบมิได้ และชีวิตนี้ไม่สามารถทดแทนบุญคุณดังกล่าวได้หมดนั่นก็คือ คุณชด และ คุณรัชดา ซึ่งเป็นคุณพ่อและคุณแม่ของผู้เขียนที่คอยให้ความรัก ความห่วงใย ดูแลเอาใจใส่ คอยให้ความช่วยเหลือในทุกๆ ด้านตราบที่กำลังของท่านทั้งสองจะสามารถกระทำให้ได้ โดยมีได้แสดงถึงอาการเหน็ดเหนื่อยให้เห็นแต่อย่างใด และสิ่งดีๆ ที่ท่านมอบให้เหล่านี้เสมือนหนึ่งเป็นกำลังใจที่สำคัญที่สุดในการผลักดันให้ผู้เขียนมุ่งมั่น พยายามอย่างที่สุดจนสำเร็จเป็นวิทยานิพนธ์เล่มนี้

รหัสที่ใช้ในการอ้างอิงพระไตรปิฎก

การอ้างอิงในพระไตรปิฎกที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ บางส่วนเป็นการอ้างอิงถึงพระไตรปิฎกฉบับหลวง โดยการอ้างนั้นได้ใช้คำย่อซึ่งหมายถึงชื่อคัมภีร์ดังต่อไปนี้

ขุ. ขา.	ขุททกนิกาย ชาดก
ส. ส.	สังยุตตนิกาย สคาถวรรค
อง. เอก.	อังคุตตรนิกาย เอกนิบาต
อง. ดิก.	อังคุตตรนิกาย ดิกนิบาต

การใช้ตัวเลขในการอ้างอิงมีความหมายดังนี้

ตัวเลขในอันดับแรกแสดงถึง เล่มที่เท่าใด

ตัวเลขในอันดับที่สองแสดงถึง ข้อที่เท่าใด

ตัวเลขในอันดับที่สามแสดงถึง อยู่หน้าที่เท่าใด

ยกตัวอย่างเช่น ขุ. ขา. 28/ 300/ 98 หมายถึง ขุททกนิกาย ชาดก เล่มที่ 28 ข้อที่ 300 หน้า 98

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
รหัสที่ใช้ในการอ้างอิงพระไตรปิฎก.....	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	6
1.4 สมมติฐานในการวิจัย.....	6
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
1.6 วิธีดำเนินการวิจัย.....	7
1.7 การนำเสนอ.....	7
2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
2.1 แนวความคิดในเรื่องเสรีภาพ.....	9
2.2 แนวความคิดเรื่องความเสมอภาคตามระบอบประชาธิปไตย.....	14
2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับอิทธิพล.....	21
2.4 ทฤษฎีการกระทำที่มีเหตุผล.....	25
2.5 ทฤษฎีวาทกรรม.....	28
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	34
3 ปฏิกริยาของสถาบันศาสนาต่อการบวชภิกษุณี.....	38
3.1 ความสำคัญของสถาบันศาสนา.....	38
3.2 กรณีการปรับตัวของสถาบันศาสนาตามการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง.....	39
3.3 การไม่ปรับตัวของสถาบันศาสนากรณีการบวชภิกษุณี.....	43
3.4 ข้อจำกัดด้านต่างๆในการแก้ไขกรณีการบวชภิกษุณี.....	59
3.4.1 การบังคับใช้บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ.....	60
3.4.2 การดำเนินงานของวุฒิสภา สมาชิกผู้แทนราษฎร และรัฐบาล.....	64
3.4.3 การดำเนินงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.....	66

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3.4.4 การดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGO).....	68
4 สาเหตุการไม่ปรับตัวของสถาบันศาสนากรณีการบวชภิกษุณี.....	72
4.1 มูลเหตุความเป็นมาในการไม่ปรับตัว.....	72
4.2 การตีความของคณะสงฆ์ไทยต่อพุทธบัญญัติสตรีออกบวชในพุทธศาสนา.....	79
4.3 ความไม่พยายามในการปรับตัวของคณะสงฆ์ไทย.....	83
4.4 บทวิเคราะห์อุปสรรคและทางออกของคณะสงฆ์ไทย.....	87
4.4.1 ทิศนะการมองผู้หญิงอย่างเท่าเทียมกับผู้ชายในพระไตรปิฎก.....	87
4.4.2 การตีความพุทธบัญญัติสตรีออกบวชในพุทธศาสนา.....	96
4.4.3 เหตุผลและการปฏิเสธวิธีการบวชภิกษุณีของคณะสงฆ์.....	100
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	112
5.1 บทสรุป.....	112
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	118
รายการอ้างอิง.....	119
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	125

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย